

A NÉPMŰVELÉS ÉS A RÁDIÓ

Mindazok a rádióállomások, amelyek bizonyos magasabb szempontok figyelembevételével állítják össze műsorukat, igen hatásos eszközei a népművelésnek. A családi otthonban lévő rádió, híreivel, helyszíni közvetítéseivel, művészi és ismeretterjesztő előadásaival lüktető, eseménydús élet sodrába ragadja hallgatóit, még a legtompábban is érdeklődést ébreszt és a legelmaradottabbnak is tájékozódást ad. Márpedig az érdeklődés és a tájékozottság a művelődés kiindulópontjai. A magyar népművelés legfontosabb feladata: a falusi és tanyai népművelés szempontjából különösen kívánatos lenne a *családi rádiók szaporítása*. Sajnos azonban, ennek pénzügyi akadályai vannak. A falusi bugyellárisból ma nem telik rádiókészülékre, még előfizetési díjra is alig. Végül: a magyar falvak nagy részéből hiányzik a zavartalan vételhez szükséges villanyáram. De remélni lehet, hogy a tervbevett nagyarányú villanyosítások keresztülvitele után olyan lehetőség nyílik meg a rádió elterjedésére, mely indokolttá teszi majd a díjak leszállítását és a rádióipart is új kalkulációra fogja készíteni, hogy a készülékek és alkatrészek ára megközelítse a falu anyagi teljesítőképességét. Ne felejtjük el, hogy vannak falusi ezmesterek, a pásztorok között pedig csodálatos a bibelődőkedségek, a falu ifjúsága is sóvárogva néz minden gépet, kerékpárt, gépkocsit. Ha ezek között ügyes propagandával felébresztik a rádióépítő amatőrkedést, hatalmas lendületet vehet a falu rádiókultúrája.

Addig is, amíg ez a kívánt fejlődés be nem következik, fokozott jelentősége van az úgynevezett *közzádióknak*, melyek a falusi népművelési szervek rendelkezésére állnak. De ennek a közzádióknak nemcsak egyes alkalmakkor, hanem lehetőleg állandóan használatban kell lennie. Gondoljunk csak a közelmúlt izgalmas és örömteli napjaira: a rádió nagyszerű érzelmi egységbe fogta össze az egész nemzetet. Ma már az államigazgatás sem nélkülözheti a rádiót, ha gyorsan, mindenkit érdeklő rendeleteket, intézkedéseket, vagy felhívásokat akar közölni. A terményárak alakulása is közelről érdeklő a falu népét. Tehát a közzádió ne porosodjék a sarokban, hogy csak egyes közművelődési, vagy földművelési előadások félórásra vegyék elő, hanem állandóan üzemben legyen, és ne csak okulásra, hanem szórakozásra is szolgáljon. Ha ilyen módon népszerűvé teszik a közzádiót, akkor a népművelést közvetlenül szolgáló előadásoknak is nagyobb közönségük lesz.

Majdnem minden új találmánynál még külön ki kell találni annak legcélrányosabb használatát. Így volt a rádiónál is és közel tíz esztendeig tartott, míg rengeteg kísérlet között kialakult a módszer és a mai műsorbeosztás. A legelső, amire rájöttek, az, hogy a felolvasások — akár ismeretterjesztő, akár elbeszélő előadások — nem tarthatnak tovább 25—30 percnél. Ugyanis az átlagos emberi figyelmet megerőlteti az, hogy nem látja a beszélőt és egyedül a

fülére van utalva. Sőt az előadás menetének is valamivel lassabbnak, tagoltabbnak kell lennie, mint ahol a szájmozgás és a gesztusok látása könnyíti és fokozza az érthetőséget.

Eleinte azt hitték, hogy a rádió, az élőszó pótolni fogja az olvasást, a könyvet. Ma már tudjuk, hogy a feladat éppen az olvasás vágyának fölkeltése, hogy a népművelési előadás után a hallgató menjen el a népkönyvtárba és kérje ki azt a könyvet, melyre az elhangzott előadás reáterelte a figyelmét. Ép ezért különösen az irodalmi tárgyú népművelési előadások műsora bizonyos fokig kötve van a népkönyvtárak anyagához. De ebből következik az is, hogy e félórás népművelési előadásoknak nem az a céljuk, hogy a tárgyat kimerítsék: sokkal fontosabb az érdeklődés felébresztése. Hiábavaló, sőt veszedelmes lenne ismereteket halmozni röpké szóval a betű, a könyv ellenőrzése nélkül. Még jobban kell vigyázni az adatokkal, különösen a számszerű adatokkal. Csak néhány adatot adjunk, de azokat aztán jól meg kell rögzítenünk a szövegben, hogy élénken az emlékezetben maradjanak. Mindebből az világlik ki, hogy az elbeszélő, mesélő forma a leghatásosabb és az általános ismeretadás közben jó néha érdekes epizódokkal, könnyen megjegyezhető eseményekkel a hallgató emlékezetében megrögzíteni a mondottakat. Ezért az irodalmi formába öltöztetett népművelési előadás — bármilyen tárgyról is — előbbre való, mint a száraz szakszerűség, vagy a nyers praktikum közlése. Amilyen jól bevált a teljesen gyakorlatias irányú földművelési előadássorozat, mert földművesekhez, szóval e téren bizonyos fokig szakemberekhez szól, annál kétesebb eredményű a gyakorlatias irányú adóügyi vagy jogi tanácsadás, mert nem szakembernek paragrafusokban, rubrikákban, adóívkitöltésben rádión keresztül vajmi nehéz eligazodnia. Ilyen tapasztalatok korlátozzák a rádió felhasználását a népművelésben, de egyben biztosítják, hogy a rendelkezésre álló félórákat valóban eredményesen használhassuk ki.

A műsor összeállításában a sorozat, az egy témával való többszöri foglalkozás nem bizonyult érdeklődéskeltőnek: változatosságra van szükség. Azt az érdeklődést, amit az egyes rádióelőadás kelt, nem a rádióknak kell kiaknázni, hanem a helyi népművelési szervnek kell megragadnia az alkalmat és arról a tárgyról előadást hirdetni. Ily módon kapcsolható össze a rádió és helyi szerv működése. Sőt a Közművelődési Rádió Előadássorozat már előbb alkalmat ad a helyi népművelési szerveknek, hogy előadásai iránt érdeklődést kelthessenek, mert műsorát havonta előre közzéteszi a *Néptanítók Lapjában* és a *Magyar Lélekben*, részletes tájékoztatást adva minden előadásról.

A rádió népművelési előadásainak tárgykörét az az elv határozza meg, hogy lehetőleg olyan témákkal foglalkozzék, amelyekről minden magyar embernek tudnia kell; törekedjék arra, hogy ez a tudás nagyjában egyöntetű s egyaránt értékes legyen. Így szolgálhatja az egységes nemzeti közvélemény kialakulását. Ezt a célkitűzést elsősorban a honismereti és a hazaszeretetet ébrentartó előadások szolgálják. A falusi embert a maga kis világából minél többször fel kell emelni az egyetemes magyar nézőpontra. Legalább rádió útján, majd film

útján ismerje meg hazáját, sőt elvesztett hazáját is és jöjjön rá, hogy egy országon belül milyen különböző vidékek és életkörülmények vannak, de milyen hatalmas kapcsolatok és kiegészítések fogják az egészet egybe. E mellett az ő helyi viszonyai, érdekei eltörpülnek, de boldogulása, jóléte mégis e nagy összesség fennmaradásához van kötve. Ennek a honismeretnek nemcsak a térre, hanem az időre, a multra is ki kell terjednie. Általában: a népművelési előadásoknál a történelmi szempont a legjobb tárgyalási mód és állandó iskolázást ad a hallgatóknak, hogy az ezeréves multban eligazodjanak. De nemcsak a szerencsés és dicső időszakokkal kell foglalkozni; fontosabbak a megpróbáltatások, az elnyomás nehéz korszakai, mert az életben is jobban összekovácsolja az embereket a balsors, mint a jólét. A nemzet sorsának ismertetéséhez és megértetéséhez a legrövidebb út az emberi élet és sors ismertetésén át vezet, vagyis a történelmi multtal összeforrt nagyjaink emlékének kultusza, eszményül állítása. Azonban a népművelés történelmi szempontjaival nem érne célt, ha pusztán csak a politikai történelmet tartaná szem előtt. Gondot kell fordítania a gazdaságtörténelemre, a földművesnép, a falu multjára, hogy a falu népe a saját évezredes hagyományait is feltalálja a magyar históriában. Ezek az alapelvei a Közművelődési Rádió Előadássorozatnak; ezeket kívánja érvényesíteni valamilyen módon vagy vonatkozásban, akár egészségügyi a kitűzött tárgy, akár pedagógiai.

Boldog emlékű Dóczy Jenő, a kiváló író, a Közművelődési Rádió Előadássorozat kitűnő tanácsadója, mindig lelkére kötötte az előadónak, hogy felejtsek el a rádió stúdiójának piros plüssel párnázott szalónját és képzeljék oda magukat egy gyér világú petróleumlámpa által megvilágított falusi iskola tantermébe, ahol a kis padokban szorong a falu népe, kíváncsiságtól csillogó szemek szegeződnek rájuk és egyedül tőlük, az előadóktól függ, hogy higgyen nekik és tanuljon tőlük. Ami legnehezebb: világosnak, egyszerűnek és közvetlennek kell lenniök. De ez nem a színvonal leengedését jelenti. Felületes emberek gyakran kétségeskednek, hogy nem érti meg azt a falu népe, ha igazán értékeset mondanak neki. Mi ezzel szemben azt tapasztaltuk, hogy a falu népe mindent megért, amit józan okossággal, logikusan és szépen mondanak el neki, sőt nem szereti, bántja, ha valamit agyonmagyarázva akarnak a szájába rágni. Természetesen mindenütt, — nemcsak falun, hanem a városban is, sőt az úgynevezett művelt osztályokban is vannak, akiken nem fog semmi ilyen tudást gyarapító és lélekemelő oktatás, vagy akik nem képesek figyelemmel és értelemmel kíséreni egy ilyen előadást. De eddig a közönyös tömegig leszállni nem lehet és hiábavaló lenne már azért is, mert ezzel elvesztenénk azokat a törekvő, fölfelé néző lelkeket, akiknek épp ebből a tompa tömegeből való kiválasztása a népművelés legfőbb célja.

Jeszenszky Sándor